

Rákóczi Hírlevél

II. Rákóczi Ferenc Élete

Az érsekújvári erőd

Rákóczi-emlékhelyeken

Rákóczi fái

Mikes kelemen: Törökországi levelek

Idézetek a "Rákóczi évek" pályázataiból

II. Rákóczi Ferenc Élete

Ajánlás

Tisztelt olvasó!

Szeretném figyelmébe ajánlani a következő művet, mely II. Rákóczi Ferenc életét dolgozza fel történeti regény formájában. Ezt a könyvet Boross Vilmos írta kb. 1890-1895 között, II. Rákóczi Ferenc önéletrajza alapján. Különböző epizódok és kalandos történetekkel kerül bemutatásra a fejedelem és a környezete élete. A mű irodalmi értékét jól jellemzi, hogy a valószínűleg fennmaradt egyetlen példány, mikor már hozzám került szó szerint rongyossá volt olvasva. Szerencsére arra vigyáztak, hogy az oldalak - ha sérülten is, de megmaradjanak. (2500 oldalból 10 hiányzik) Elolvasása után elhatároztam, hogy ezt a könyvet megmentem, és elérhetővé teszem az utókór számára, hogy sokkal többet tudjunk meg II. Rákóczi Ferenc életéről és koráról, mint amit általában tudunk.

A könyv feldolgozása folyamatosan halad, az első kötet digitalizálását most fejeztem be, és ezt most elérhetővé teszem az olvasó közönség számára.

2008. december

Fakan Antal

1. fejezet: Rákóczi Ferenc szerelme

Munkács vára, a Rákócziak ősi fészke, harmadfél évi dicsőséges védelem után elesett. Absolon Dániel Zrínyi Ilonának, a vár úrnőjének kancellárja, elárulta és 1688, január 17-én a magyar gyűlölő gróf Caraffa Antal osztrák tábornok bevonult a győzhetetlenségéről világhírűvé vált munkácsi várba.

Zrínyi Ilona, a vár védelmezője, — kinek második férje Thököly Imre ekkor törökföldön bujdosott, — két kiskorú gyermekével, a 16 éves Rákóczi Júliával és a 12 éves Rákóczi Ferencel I. Lipót császár hatalmába került.

Álígéretekkel felcsalták Bécsbe, közel hárommillió forint értékű ékszereit, drágaságait és aranypénné készletét elvették, egymillió kétszázezer holdat tevő magyarországi földeit két várával együtt osztrák zár alá fogták és két árva gyermeke részére gróf Kollonics Lipót bíbornok bécsi érseket nevezték ki gyámul.

De mind ezzel nem ért be az osztrák.

A világszerte bámult hősnőt gyermekeivel együtt végképen megsemmisíteni akarták, hogy a hírneves és dúsgazdag fejedelmi család kincsei és birtokai részben az osztrákoké, részben a papoké lehessen.

Az Augustinusok kolostorába szállásolt fejedelemasszonytól a fekete lelkű Kollonics bíbornok elszakította leg-drágább kincseit is, elragadván tőle forrón szeretett és imádtott gyermekeit.

Kollonics kocsiba tuszkolta a két megrémült gyermeket.

Júliát, a ki vonakodott a főpap parancsát teljesíteni, saját bíbornoki lábaival rúgta be az Orsolya-szüzek zárdájának kapuján, Ferencel pedig Csehországba vágatott, s ott a gyermeket a neuhausi jezsuita atyákra bízta, hogy neveljenek belőle kigyó simaságú jezsuita papot.

Kollonics uram azonban túllőtt a célon.

Zrínyi Ilona szíve nem hasadt meg, bár hosszú időre beteggé tette a fájdalom. Júliából nem lett apáca, Ferencből nem lett jezsuita. Csak egyet ért el a szívtelen és kapzsi Kollonics, azt, hogy Zrínyi Ilona és egyetlen fia, Rákóczi Ferenc, nem látták egymást többé az életben soha.

Öt évi keserves egyedüllét után Rákóczi Ferenc kitepte magát jezsuita nevelői karmai közül és Bécsbe sietett Júlia nővérehez, ki már ekkor egy nagy dráma után, — melyről e mű későbbi fejezetében szintén lesz szó, — gróf Aspermont Ferdinánd császári tábornok neje volt és Bécsben a jelenleg gróf Fürstenberg tulajdonát képező fényes palotában lakott.

Rákóczi rajongásig szeretett édes anyját nem találta Bécsben, a sokat szenvedett anya és hű feleség követte férjét, Thököly Imrét, a törökföldi bujdosásba.

Anyja helyett azonban egy igaz és hű barátot talált, ki nemcsak vagyonát, de életét is kész lett volna föláldozni az ifjú fejedelmi sarjért.

Ez az igaz és hű, barát Júlia férje — gróf Aspermont volt.

Ez a jeles férfiú, ki örök időkre lekötölte maga és emléke iránt a magyar nemzetet, hogy szembeszállhasson Lipót császár mindenható barátjával, Kollonicsal és az összes osztrák cselszövőkkel, kilépett a császári katonai szolgálatból. Fényes tehetségét és életének legnagyobb részét Rákóczi Ferenc érdekeinek szentelte.

Gróf Aspermont vaskeze vitte keresztül azt is, hogy Kollonics ravasz számításaiban csalódva, úgy Júliának, mint Ferencnek magyarországi örökös birtokait, — habár sok esztendő múltán és hiányosan — visszaadni kénytelen volt.

A fejedelmi fényben született II. Rákóczi Ferenc (Született 1676. március 27-én Borsiban, atyja I. Rákóczy Ferenc erdélyi választott fejedelem volt, a ki egyetlen fiát 4 éves korában hagyta árvaságban.) körül nagyot változott a világ gróf Aspermont palotájában.

A szigorú és egyszerű zárdai életet fény és pompa váltotta fel s a kifejlett, korához képest 3-4 évvel idősebbnek látszó daliás ifjú csakhamar ünneplés tárgya lett a bécsi felsőbb köröknek, különösen — az asszonyoknak.

A történelem, mint elragadóan szép férfiút említi II. Rákóczi Ferencet. Mandula alakú nagy sötét szemekkel, melyekben szelíd tűz ragyogott, magas homlokkal, telt üde élénk orcákkal, mód nélkül vonzó tekintettel, rendkívül finom metszetű piros ajkakkal, melyek fölött szép sugár barna bajusz ékeskedett. Hajzata gesztenyebarna ragyogó volt és a lágy fürtök gyönyörű hullámokban omlottak alá vállaira.

Modora és beszéde olyan nyájas, szerény, kellemes és megnyerő volt, hogy erről az ellene felbérelt ellenségek is a legnagyobb dicsérettel emlékeztek meg. Ha mindehhez hozzá vesszük, hogy II. Rákóczi Ferenc kora gyermekségétől kezdve nagy előkelőséggel és fejedelmi módon öltözködött, fogalmunk lehet arról mint ifjú ember milyen benyomást gyakorolt a szépnemre.

Bécs nagyúri hölgyei, gróf- és hercegisasszonyok valóságban udvaroltak az ifjúnak. Nagy név birtokosa, dúsgazdag és szép volt. Hogyne udvaroltak volna neki az osztrák kis- és nagyhercegnők?

Rákóczi szívét és lelkét azonban a fény, a pompa és szerelmes kisasszonyok vallomásai érintetlenül hagyták. Magasratoró lelke bujdosó édes anyját kereste a távolban, míg anyát vesztett szíve a múltakon kesergett.

Gróf Aspermont nagyúri házában megforduló fényes társaság hölgyvilága között azonban volt mégis egy valaki, ki iránt Rákóczi jobban érdeklődött.

Ez a hölgy eltérőleg a többiektől, mindenkor komoly és lélekemelő dolgokról társalgott Rákóczival s ez a körülmény lebilincselte az ifjú figyelmét.

A két fennkölt szellem önként vonzódott egymáshoz, s rövid idő múlva Rákóczi egy addig ismeretlen érzést tapasztalt kebelében életre kelni. Rákóczi megszerette ama szellemdús hölgyet. Szinte beteg volt, ha csak egy nap is nem láthatta, s ha az megjelent Júlia termeiben, szemeit nem tudta róla levenni, folytonosan őt nézte, őt csudálta.

II. Rákóczi Ferenc emlékiratában csupa gyöngédségből elhallgatja e hölgy nevét. A történetírók nem tudták kikutatni, s bár a regényíró képzelete a sejtelmeken túlszárnyalhatna, halhatatlan nagy Rákóczi Ferencünk első szerelme tárgyának ő, a regényíró sem ad nevet, hanem megelégszik Rákóczi ama nyilatkozatával, hogy a szerelem isteni szikráját kebelében egy feketehajú, éjszemű férjes hercegnő gyújtotta lángra.

Éjszemű hercegnőnek fogjuk nevelni, s ezzel hívek maradunk Rákóczi kegyeletéhez.

A szerelemre gerjedt ifjú hónapokig titkolta érzelmeit. Tudta, hogy közte és az éjszemű hercegnő közt áthidalatlan akadály létezik, — a férj. Hallgatott tehát, hallgatott, míg érzelmei okoskodásain felül nem kerekedtek.

Gróf Aspermonték egyik fényes estélye alkalmával kitört szívéből a hónapok óta lappangó lángözön és megnyilatkozott.

A rózsaszín márvánnyal és óriási velencei tükrökkel ékesített, aranyozott csillárok temérdek gyertyafényétől ragyogó elfogadó terem zsongott a Bécsi mágnások és mágnásnők kedélyes társalgásától.

Rákóczi Júlia, a ház úrnője, lekötelező nyájassággal forgolódott vendégei közt, míg gróf Aspermont, Júlia férje, I. Lipót császár mindenható miniszterével s ennek nagyúri kíséretével társalgott.

Az éjszemű hercegnő, mint mindig, a fecsegők körén kívül ült s az egyik ablakmélyedésben elhelyezett pálmák alatt a Párizsból jött s viruló férfikorában levő Szavoyai Jenő herceggel, a Vakmerő hadvezérrel hadi tudományokról beszélgetett.

Rákóczi néhány lépésnyi távolságban a márványfalnak támaszkodott és tekintetével majd elnyelte a hercegnőt.

A jelenlevő gróf és hercegisasszonyok rejtett bosszúsággal mosolyogtak az ábrándozón.

Szavoyai Jenő herceg az éjszemű hercegnő selyemlágyágú hófehér kezét ajkaihoz emelte, udvariasan meghajlott és távozott.

A császár mindenható minisztere intette őt magához.

A hercegnő a pálmák alatt egyedül maradt.

Rákóczi lassú, kimért léptekkel oda ment hozzá.

A hercegnő mosolyogva a mellette álló üres székre mutatott s Rákóczi feszes kimértséggel, ami szinte visszataszító volt, leült a hercegné mellé.

— Kedves herceg, szólj az éjszemű hercegnő Rákóczihoz, ön ma nagyon is komoly, orcái sápadtak, szemei beesettek, szóljon, mi baja van, talán ismét tudományos könyvek mellett virasztott az éjszaka?

— Hercegnő, viszonzá Rákóczi túrtörtetett izgatottsággal, még ez órában egyedül, négy szemközt óhajtok kegyeddel beszélni. Igaz, hogy a jezsuiták neveltek; de nem tanultam meg náluk a képmutatást. Kérem kegyelmes asszonyom, hagyja el feltűnés nélkül ezt a termet, én lent a kertben, a szökőkútton túl levő Apolló szobor mellett várni fogom kegyelmedet.

— Rákóczi, az égre, mit kér tőlem? Rebegete az éjszemű hercegnő megdöbbenve.

— Kegyelmes asszonyom nézzen a szemeimbe, nézzen arcomba, hónapok óta egy pusztító láng dúl bensőmben, tudni akarom jövődő sorsomat, kérem, esdeklem, ne utasítsa vissza kérésemet.

— Ifjú herceg, — szólta a szépasszony komoran, miközben jelentőségteljesen Rákóczi szemeibe nézett, — Én becsületes asszony vagyok!

— Tudom ... de ... oh kérem kegyelmedet, adja meg nekem ezt a találkát, ezt az egyetlen egyet!

Az éjszemű hercegnő ölébe ejtette kezeit s lehajtott fővel gondolkozott.

— Egyetlen egyet, mondja hercegséged? Szólalt meg rövid szünet után a hercegnő. Legyen, meghallgatom önt, de aztán többé soha, soha!

— Köszönöm, suttogta Rákóczi alig hallhatóan s miután ő is megcsókolta a hercegnő kezét, felemelkedett a székből és a mulatozó urak közé vegyült.

Néhány pillanat múlva azonban eltűnt a teremből s alig egy negyedóra eltelte után úgy őt, mint az éjszemű hercegnőt a kertben, az Apolló szobor árnyában találjuk.

Az idő éjfélre hajtott. A kert díszes utjaira s lombos fáira a felhők közt bujkálódó hold szórt halvány lényt.

Az éjszemű hercegnő könnyű, fehér köpenybe burkolózva jött, abban, melyet az estélyre jövetel alkalmával magával hozott.

A kert félhomályában árnyékhoz, túlvilági lényhez hasonlított.

Rákóczi néhány lépést eléje sietett s mind a két kezét felé nyújtva, hálásan megszorította a hercegnő parányi kezeit.

— Itt vagyok, mit akar, szóljon, gyorsan, mert fent észreveszik távollétemet, szólt a hercegnő szaggatottan s remegve a felindulástól.

— Nagyon rövid leszek, viszonzá Rákóczi a hercegnőt gyöngéden magához vonva. Szeretem kegyedet hercegnő, szeretem ifjú szívem teljes hevével s bírom kell kegyedet, különben elpusztít a láng, a tűz, melyet szívemben felgyújtott.

— Csendesesen, herceg, meghallhatja valaki, az ég szereimére, ne kívánja gyalázatodat!

— Gyalázatát? Kérde Rákóczi összerézzenve.

Az éjszemű hercegnő kibontakozott Rákóczi ölelő karjai közül.

— Mit gondol herceg, ha most itt találna valaki, mi történe velem?

— Elválna férjétől és én — feleségül venném.

— Ah!

— Igen, esküszöm, így volna.

— Ne esküdjék Rákóczi. Nem élném túl azt a szégyent, ha itt valaki meglepne.

— Hát olyan nagy szégyen az, Rákóczi Ferencet szeretni? Kérde az ifjú fájdalmasan.

— A herceg igen fiatal, és én férjes asszony vagyok és kötelességeim vannak.

Rákóczi Ferenc halovány arcán gyöngye pír futott végig.

— Értettem, asszonyom. Kötelessége hű maradni férjéhez és én nem remélhetek. Oh, — mondá az ifjú kitörő keserűséggel, — ha ez így van, miért nem figyelmeztetted, hogy kerüljem társaságát, hogy ne kövessem lépteit, ne csókoljam bársony kezét s ne gyönyörködjem éjszemeiben? Hercegnő, mintha az izzó nap lángtengerét érezném testemen végig ömleni, úgy égek, úgy lángolok. Ne taszítsa el magától azt, ki az élet örömeit csak hírből ismeri, kinek ajkai édes anyján és hűgán kívül más nőszemély ajkait nem érintették még soha. Hercegnő mondja, hogy enyém akar lenni és én legyőzöm az akadályokat.

Az éjszemű hercegnő közelebb húzódott a herceghez és így válaszolt:

— Az első perctől kezdve, hogy megismertem a herceget, rokonszenveztem vele, sőt szerettem. Szerettem minden utógondolat nélkül, mint jeles és szellemes ifjút, ki messzire kimagaslik többi társai felett. Kegyelmed rövid ismeretség után kitüntetett engem, a mennyiben a sok szép és magasrangú leány és asszonyok közt velem tartotta legérdemesebbnek társalogni. Én ebben nem szerelmet, hanem rokonlelkének megnyilatkozását, hív és igaz barátságát láttam, s még jobban vonzódtam önhöz. Ha tudom, hogy kegyelmed mindezt félremagyarázza, s bizodalmas barátságom által feljogosítva érzi magát vérmesebb reményekre, biztosítom a herceget, hogy azonnal vissza vonultam volna. Nekem nemcsak egy áldott lelkű jó és hű férjem van, de van két szép gyermekem is, s ha a férjem iránt táplált szeretet nem tartana is vissza; de visszatart a gyermekeimnek tartozó kötelesség. Aztán meg éveim száma sem illik a herceg ifjúságához.

Rákóczi mellére csüggesztett fejével hallgatta a szép és becsületes asszony beszédét. A hercegnő elhallgatott s kezét nyújtott az ifjúnak.

— Íme, szólt mély érzeménnyel, itt a kezem, nyújtsa jobbját és maradjunk továbbra is jó barátok. Iparkodjék szerelmét felejtetni. Mint jó barátok sokat tehetünk a népek és a tudomány javára, míg másként örökké kerülnöm kell a herceget. Nos, elfelejt?

Rákóczi ajkaihoz emelte az éjszemű hercegnő kezét.

— Soha! Soha! Rebegette elfúló hangon s lángoló szemeiben két könnycsepp csillámlott fel.

— Ígérje meg, hogy elutazik, mondá a hercegnő.

— Hová, merre menjek? Á császár nagykorúságomig magyarországi birtokaimra sem akar elereszteni. Azonban bárhová menjek, ez a seb. — és e szónál szívére szorította kezét — elkísér a világ végére is.

— Menjen Olaszországba. Ismereteit ott szépen fejlesztheti.

— Elűz magától?

— Nem űzöm el, csak meggyógyítani akarom. Kérem, utazzék el.

— Ha a császár megengedi, menni fogok.

— A császár engedelmet ki eszközölöm.

— Legyen; megyek, mondá Rákóczi szomorúan.

A hercegő megrázta Rákóczi jobbát és menni akart.

Az ifjú visszahúzta.

— Egy szót még, hercegő.

— Szóljon, herceg.

— Engedje meg, hogy életem végéig szeretettel gondolhassak reá.

— Ha meg tudja különböztetni a szeretetet a szerelemtől, úgy én is hálás szívvel gondolkodom önre.

— Isten vele hercegő, e pillanatban az egész világ elsötétült előttem.

— Gondoljon szenvedő hazájára és újra világosság ömlik elborult kedélyére. A herceget szívszorogva várja

Magyarország!

Rákóczi e lelkes szavakra önfelédten megragadta a hercegő kezét és egy hosszú és forró csókot nyomott reá.

— Asszonyom, mondá lelkesülten, sebzett szívemre ennél jobb balzsamot nem adhatott. Köszönöm, a mindenható isten örökjék boldogsága felett!

Az éjszemű hercegő meghatottan állott a lángoló arcú ifjú előtt. Pár pillanatig habozott, aztán hirtelen megölelte és

— homlokon csókolta Rákóczit.

— Emléki! Suttogá és gyors léptekkel visszasietett a palotába.

Rákóczi csak percek múltán tért magához, az a csók, — első, mit idegen hölgytől

kapott — annyira elragadta.

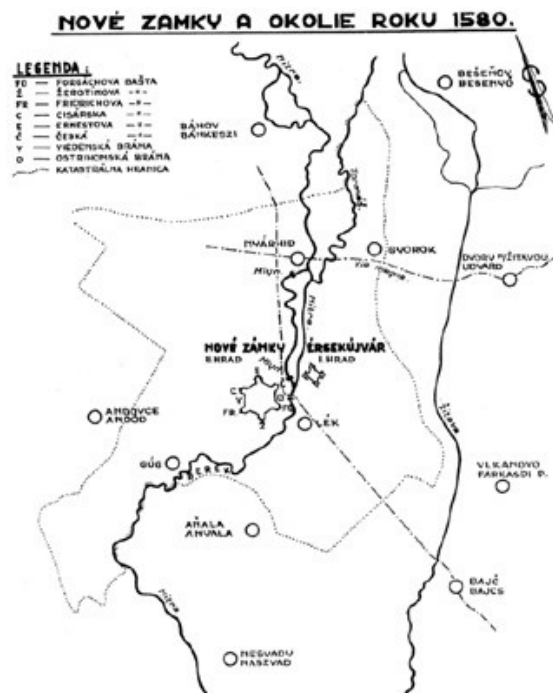
Midőn magához tért — gróf Aspermont állott előtte.

Rákóczi kővé dermedten nézett a grófra.

<http://rakoczielete.freeweb.hu/>

László Henrieta:

**Az érsekújvári erőd
- a reneszánsz építészet tetőfoka
II. rész**

Az erőd történelmével összefüggő jelentős események közül említésre méltó, pl. Thurzó György, a későbbi nádor (1609-1616) által folytatott tárgyalás III. Vas Zsigmond lengyel királlyal (1587-1632) 1597. október 18-án és 27-én.

Az első nagyobb ostromot 1605-ben élte meg az erőd, Bocskay István felkelésének idején. Az erődöt átadták a felkelőknek, majd a bécsi kiegyezést követően visszaadták a császári seregnek. 1619-ben Bethlen Gábor felkelő serege ostromolta Érsekújvárt. Az ostrom rövid ideig tartott, mivel az őrség kiadta a várat a felkelőknek.

A húszezer főt számláló császári sereg 1621 májusától ostromolta Érsekújvárt, azonban a döntő összecsapásra július 17-én került sor, amikor Buquoy Károly tábornok a vár alatt életét vesztette. Érsekújvár egészen a Nicolsburgi békeszerződés aláírásáig Bethlen Gábor fennhatósága alatt maradt.

Az oszmán birodalom 1663-ban hajtotta végre az egyik legnagyobb hadjáratát, a cél Bécs megszállása volt. A Habsburg-székhely felé vezető úton úgy döntöttek, hogy Érsekújvárt is megtámadják. Augusztus elején Forgách Ádám kapitányt kicsalták a Duna partra, Párkány közelébe, ahol hadserege vereséget szenvedett.

A törökök, Köprülüzáde Ahmed pasával az élen megkezdték az erőd ostromlását, miközben a főcsapásokat a befejezetlen bástyákra összpontosították (Forgách, Frigyes és Zserotín bástyák). Ezen kívül a Frigyes bástyában szerencsétlen véletlen következtében puskapor-raktár robbant fel. 1663. szeptember 24-én a vár serege megadta magát, szabad távozásért cserébe.

Érsekújvár sorsát 22 évre megpecsételték, s az új tartomány (Eyalet-i Uyvar) központja lett. A törökök a plébániatemplomot főmecsetté alakították át, a Ferenc-rendi templomot imaházra - a szultán édesanyja részére, a kálvinista templomból szintén imaház lett - a szultán felesége részére, majd később élelmiszer- és lőszerraktár. A török pasa székhelye az érseki palotában volt, a főkapitány palotájában pedig az oszmán sereg vezére tanyázott. A protestáns kollégium épületében könyvtárat és iskolát hoztak létre. A kolostor, a halveti iszlám dervis szerzetesrendnek adott otthont.

A török hadsereg 1683-as bécsi veresége a Habsburg monarchia felszabadításának kezdetét jelentette. 1685 júliusában megkezdte Érsekújvár ostromlását a sereg Lotaringiai Károly főherceggel az élen. Augusztus 19-én a csapatok főtámadást hajtottak végre Aenesa Caprara vezetésével, melyet a védelmezők képtelenek voltak visszaverni. A várfoglalást a törökök tömeges lemészárlása követte. Érsekújvár felszabadítása jelentős esemény volt mind Magyarország történelmében, mind pedig nemzetközi viszonylatban, amiről a számos európai nyelven megjelent szórólap, valamint hírek és elmélgedések, érkek és Nápolytól egész Koppenhágáig terjedő tűzijátékok tanúskodtak.

Tollius Jakab (1640-1696) holland orvos és utazó, aki néhányszor tett látogatást Magyarországon, 1687-ben Pozsonyból ellátogatott Újvárra. Az „Epistolae itinerariae...” című könyvben azt írta, hogy a romok és a tűz teljesen megfosztotta a várost tipikus arculatától. Tovább írja: „Két templom romjait kutattam át, amelyekről leírtam az arany falfeliratokat; az egyik a templom bejárata felett a sértetlen falon állt; másik a templom ajtaja felett kívülről; a következő a másik, még romosabb templom sértetlen karzatán.” Mindkét feliratot leírta útirajzában a már említett török utazó Evlija Cselebi. A plébániatemplom bejárata felett az alábbi felirat állt: Amikor Érsekújvár erős várát elfoglalta a vezír, a birodalom ékessége, hogy dzsámi chán Mehmeddé váljon, felújította e templomot.

Valóban csodaszép lakhelyé változott, a jeruzsálemi mecsethez hasonlóra. Ömri ezt vallotta: a maga jámbor légkörével (mintha) Omar második mecsetje lenne. 1074-es év (1663/1664). A második felirat a valószínűleg ferences templom karzatán a következőképpen hangzott: Abú Bekr, Umar, Uszmán és Ali (az iszlám első négy kalifájának nevei körben) - Mindig, amikor belépett hozzá (Máriához) a templomba (szöveg a körök között). A templomok újjáépítésekor, melyek nagyon megsínylették Érsekújvár 1685. évi ostromát, mindkét feliratot kíméletlenül eltávolították. A plébániatemplom felújításáról Széchényi György esztergomi érsek gondoskodott, aki 1691-ben I. Lipóttól (1657-1705) megvásárolta az érseki földön a császár által felépíttetett erődöt, majd előjogban részesítette polgárait, így az erődből mezőváros lett (oppidum). Közvetlenül a felszabadulás után a Ferenc-rendi templomot 1685. augusztus 30-án újraszentelték a szerzetesrend fő képviselője, a milánói Peter Marin Sorman jelenlétében. A török uralom alóli felszabadulást követően Érsekújvár erődítmény igen rossz állapotban volt. Az udvari katonai tanács Elias van Lennepet bízta meg az erőd javításával. Elias (1637/38-1692) és Heinrich van Lennep (?-1720) testvérek a 17. század második felének híres holland építészei és rézvésoi voltak. Eliast 1686 májusában bízták meg az érsekújvári erőd felújításával. A várfalak északkeleti részében óriási repedés volt. Később azonban a felújítás már nem látszott okvetlenül szükségesnek. Elias van Lennepet visszarendelték, azonban Hans Fridrich von Hollstein érsekújvári várkapitány és mérnök által 1693 júliusában írott jegyzék rámutat az 1685-ös ostrom helyrehozhatatlan káira. Elias van Lennep 1687-ben is Magyarország területén tartózkodott, azonban 2 évvel később elbocsátották az udvari katonai tanács szolgálatából, majd 1690-től Alsó-Ausztria országos hivatalában dolgozott.

Az erőd utoljára II. Rákóczi Ferenc felkelésével kapcsolatban került be a történelembe. Érsekújvár ostromát a kuruc sereg által, a Rákóczi szolgálatában álló, La Motte francia ezredes és Bottyány János generális vezette. Egyidejűleg titkos tárgyalások folytak a város felkelőivel, akik elfoglaltak két bástyát, segítettek a támadóknak eljutni a várfalához és szabaddá tették a kaput. Az orvul megtámadt német helyőrség rövid ellenállás után 1704. november 16-áról 17-kére virradó éjjel megadta magát. Itt volt található a kurucok egyik fő fegyverraktára, s itt adták ki Magyarországnak első újságját, a „Mercurius Veridicus-t”. 1706. május 20-án II. Rákóczi Ferenc rövid fegyverszünetet írt alá Érsekújvárról. A kurucok számára az erőd jelentette az utolsó támaszt, Siegbert Heister generális seregének nyomására 1710. szeptember 23-án megadták magukat.

Amikor VI. Károly császár elrendelte a magyar ellenzéki nemessége várainak lerombolását, 1724-1725. között lebontották az érsekújvári erőd várfalait is, majd az építőanyagot a lipótvári erőd javítására használták fel.

Rákóczi-emlékhelyeken

2011. április 08.

Az ifjú rákócziak hagyományápoló csapata gyakran látogat el Borbély Ibolya tanárnő vezetésével a nagyságos fejedelem életéhez kötődő helyekre. A 2010-es év egyik legemlékezetesebb élménye volt a Rákóczi-emlékhelyek felkeresése Szlovákiában "a bölcsőtől a koporsóig."

A közelmúltban pedig ismét igen emlékezetes úton vettünk részt. Gyömrőre látogattunk el a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskolába. Borbély Ibolya tanárnő 7 évvel ezelőtt már járt ott ifjú rákócziakkal. Elhaladtunk a gödöllői kastély előtt is, s mindnyájunkat lenyűgözött ez a csodaszép épület.

A gyömrői iskolában az igazgatóhelyettes igen kedvesen fogadott bennünket. Koszorút helyeztünk el az iskola falán lévő Rákóczi-domborműnél, melynek párja Beregszászon van a Bethlen–Rákóczi-kastély homlokzatán. Közös fényképet is készítettünk a gyömrői iskolásokkal, akiknek ajándékba édességet vittünk és az Irka gyermeklap több példányát. Az iskola folyosóján megtekintettük a Rákóczi-kiállítást. Majd városnézés következett. Megtekintettük a város római katolikus templomát, melyet Nepomuki Szent János tiszteletére szenteltek fel. A főoltáron a szentet ábrázoló olajfestmény látható, a szentély két oldalán lévő fülkében pedig Szent Erzsébet és Szent Margit életnagyságú kőszobrai. A templom külső falán elolvastuk a műemlék részletes leírását.

A református templomban is voltunk, s itt megcsodáltuk a carrarai márványból faragott Canova-reliefet, melynek történetével a tiszteletes asszony ismertetett meg. Főhajtással tisztelegtünk a belvárosban lévő Rákóczi-szobor és az I. világháborús emlékmű előtt is. Utunk ezután a Teleki-kastélyhoz vezetett, amelyhez bármilyen irányból közeledtünk is, már 20-25 km távolságból feltűnik.

Utunk következő állomása a mányaréti Rákóczi-emlékmű volt, amely annak emlékét őrzi, hogy 1705. július 3-án II. Rákóczi Ferenc fejedelem seregszemlét tartott itt a tiszántúli kuruc hadai felett. Vitézei előtt elmondott lelkesítő beszédének kézírata fennmaradt, teljes szövegének kópiája a gyömrői Tájházbán található. Az emlékműnél elhelyeztük a megemlékezés koszorúját.

Ezután Budapestre tartottunk. A Parlament melletti Rákóczi-szobornál koszorúval tisztelegtünk a mi nagyságos fejedelmünk előtt. Fényképek örökítik meg, hogy ott vagyunk nemcsak II. Rákóczi Ferenc, de József Attila szobránál is.

Az utolsó nagy állomás a Terror Háza volt. Az előcsarnokban az óriási fekete és vörös márványtábla alatt helyeztük el koszorúnkat egy örökmécses mellett. Bejártuk a színtereket – Pándy Szekeres Dávid, a Beregszászi Járási Rákóczi Szövetség elnökének vezetésével, aki nélkül külföldi útjainkat nem tudnánk megvalósítani. Szomorú szívvel hagytuk el a hatalmas épületet. Az itt szerzett mély benyomások még sokáig bennünk élnek majd, s imádkozunk, hogy a Terror Házában látott borzalmak meg ne ismétlődjenek.

Emlékezetes marad nekünk a fejedelem beszédének egy részlete, amely a ma élő magyaroknak is üzen: "Nem kívánok birodalmat, nem kincset tületek, s nem egyebet: az igaz bátor szívet, hogy az magaméval összekapcsolván, veletek éljek és haljak!" Az élményekben gazdag csodálatos útért köszönetet mondunk Pándy Szekeres Dávid és Borbély Ibolya tanároknak.

Ifjú rákócziak

karpataljalap.net

Borsitól Kassáig

A 2004-ben indult emlékező és hagyományörző mozgalomunk, a „Rákóczi-évek a Tápió-mentén” sorozat szerves részét képezte a 300 éve zajlott Rákóczi-szabadságharc emlékhelyeinek felkeresése. 2003-ban Rákóczi szülőhelyén, a borsi várkastélyban kezdődött tisztelgés után a nagykátai hagyományörző gyerekek sorra nézték meg a történelmi múlt jelentős emlékhelyeit. Jártak többek között Sárospatakon –itt többször is-, Romhányban, Szécsényben, Ónodon, Miskolcon. Természetesen a mozgalom hét éve alatt felkeresték a Tápió-menti emlékjeleket: Kókán, Szentlőrincátán, Tápiószentmártonban, Szentmártokátán fordultak meg többnyire kerékpáros kirándulásaik során. A kezdetben a gyerekek programjaként indult hagyományörzésnek fokozatosan lettek egyre nagyobb számban felnőtt résztvevői, közreműködői.

Amikor négy éve a Tápiószelvi Természetbarát Klub és a nagykátai Kossuth Lajos Hagományörző Csapat megállapodást kötött az évenkénti egy közös kirándulás hagyományának megalapításáról, annak első teljesítése is éppen Rákóczi-emlékhelyek felkeresését eredményezte. Akkor közösen tettük tiszteletünket a nagyságos fejedelem szülőhelyén, Borsiban. Amikor az emlékező mozgalom sorozata a végéhez közeledik, adódott a következtetés: a szülőhely után a végső nyughely felkeresése adja meg Rákóczi tiszteletének a teljességét.

2011. április 16-án két autóbuszban közel száz felnőtt és gyermek vállalkozott a közös történelmi zárandokútra. A hagyományörzőknek biztosított helyeket a két nagykátai csapat mellett gyömrői ifivezetők töltötték be.

A mádiak saját autóbuszukkal, Gáspárné Késmárki Emília csapatvezető szervezésében a nagyságos fejedelem szűkebb pátriájának a tiszteletét hozták el. Ezzel a zárandokút a Magyarország Felfedezői Szövetség hivatalos programjává is vált. Az időjárás is kegyébe fogadta a résztvevőket.

A 2-es számú autóbusz útvonalát –itt voltak a gyerekek- mutatnám most be. Első programunk –leszámítva a technikai megállót- egy másfél órás miskolci városnézés volt. A város főutcájának számító Széchenyi úton megkoszorúztuk Aszalay Ferencnek (1674-1729), II. Rákóczi Ferenc titkárának szülőházán elhelyezett emléktábláját. Amikor a fejedelemhez oly közel álló székretárius életútját az autóbusz utasaival ismerttettem, mögöttem a márványtábla két oldalán a kátai hagyományörző csapatok kuruc ruhás katonái hagyományörzői álltak díszőrséget. Hallgatóimnak elmondtam, hogy a fejedelem kedvelt titkárának a Tápió-mente területén adományozott birtokot, s birtokos társai gyakran kérték Aszalay uramat, hogy járjon közbe a fejedelemnél ügyes-bajos dolgaik elintézése végett. Megállunk a Rákóczi miskolci szállását ugyancsak táblával jelölt középkori épületnél is.

Az Avas oldalán kanyargó lépcsősoron felfelé lépdelve emlékeztünk sírja előtt elhaladva Szemere Bertalanra, a magyar történelem második miniszterelnökére. A temető szélén álló középkori gótikus csarnoktemplomot sajnos zárva találtuk. Kis sétát tettünk a csodálatos hangulatú, a házsongárdi temetőhöz hasonló avasi sírkertben. Leereszkedve a városba Kossuth szobránál már 48-as „fazonra” alakított egyenruhákban álltak az emlékmű elé a gyerekek.

Közel másfél órás út várt ránk a határig, s pontosan délben érkezünk a kassai Szent Erzsébet dóm elé. Itt már várt ránk az előző csoport vezetője, Lipák István, s felvidéki idegenvezetőnk: Zsuzsanna. Mielőtt rátérnék a látnivalók bemutatására, Rákóczi Kassájának ismertetésére, engedjenek meg nekem egy szubjektív vallomást.

Rákóczi városában, Kassán 1968-ban jártam először. Ekkor vezették be a személyi igazolványba helyezhető betétlapot, mellyel bizonyos szocialista országokba útlevél nélkül lehetett belépni. Nagykátáról két nap alatt értem kerékpárral Kassára. Ekkor jártam először „külföldön”. Augusztust írtak, s a világ napilapjainak a címlapján szenzáció gyanánt a prágai tavasz eseményeit tárgyalták. Amikor hazajöttem, pár nap múlva a Varsói Szerződés csapatai bevonultak Csehszlovákiába. Szerencsém volt, mert bajosan tudtam volna ekkor már átjönni a szigorúan őrzött határon. Pesti diákjaimmal pár év múlva ismét csak elkerekeltünk Kassára, majd a családommal az évek során több alkalommal is jártam a sajátos hangulatú felvidéki metropolisban. Mindezt csupán azért mondtam el, hogy érzékeltessem: a gyakori látogató meghittségével, otthonosságával fogadott most is ez a város.

A város első számú látványossága a Szent Erzsébet püspöki székesegyház, a gótikus építészet csodálatos alkotása. Gyakran volt zárva látogatásaim kezdetén a dóm, mint ahogy a Rákóczi-kripta is. Amire jól emlékszem: a dómot állandóan restaurálták, homlokzatának és belső falainak bizonyos részeit most is állvány takarta.

Zsuzsanna ismertetője azzal kezdődött, hogy a XIII. században épült nagyméretű templom 1378-ban egy tűzvész áldozata lett. Az újjáépítés 1520-ban fejeződött be. Legszebb részletei Mátyás király idejében készültek. Ma elsősorban a Rákócziak emléke, a város gazdag történelmének nagykátai vonatkozással is bíró történelmi múltjának nyomában járva próbáltuk meg felfedezni a várost, s így számomra is most elsősorban Rákóczi Kassájának a bemutatása lenne a feladat.

A város császári kézből 1704. október 10-én került a kuruc hadak birtokába. A székesegyház előtt Forgách Simon kuruc generális fogadta a város hódolatát. Itt köszöntötte Rákóczi hadvezérét az a Barkóczi Ferenc (1627-1709) kassai algenerális, aki egy év múlva már mint a Duna-Tisza közi hadak generális commendánsa többször jár majd a Tápió-mentén, Nagykátán. Állításomat leveleinek keltezése alapján tudom bizonyítani. Barkóczy uram sírja a ferencesek templomában van, hol a fejedelem az 1707. évi kassai országgyűlés során reggeli ájtatosságait végezte.

Kassa egyike volt a legnagyobb felvidéki városroddoknek, birtoklása így létfontosságú volt a fejedelem számára. Rákóczi a szabadságharc vezéréként 1706. október 14-én érkezett először Kassára, pontosan abból az irányból, honnét autóbuszaink a várost 2011-ben megközelítették. Ekkor 3 napot töltött Kassán, s szállása a mai Műszaki Múzeumnak otthont adó palota épülete volt. Későbbi látogatásai során többször vett részt a dómban celebrált Te Deumon. Az 1916-ban készült Rákóczi nagyságát jelképező festmények a dómban sajnos ma nem voltak megtekinthetők, folyt a restaurálásuk.

Az emlékezés meghittségét sajnos rontotta a látogatók –ceskély vigasz, hogy ők ugyancsak magyarok voltak- nagy száma. Amikor a keskeny csigalépcsőn lejutottunk az 1906-ban létesített kriptába, az ott levő szűk helyen állandó volt a mozgás. Ennek ellenére megpróbáltunk egy kis ünnepséget rögtönözni.

Egy hét múlva, a „Rákóczi-évek...” szentmártonkátai ünnepségén így idéztem fel a Tápió-mente sok településéről érkezett természetbarátok, a Magyarország Felfedezői Szövetség csapatainak megemlékezését:

„II. Rákóczi Ferenc és az 1703-1711 között zajló szabadságharc az utókor hálás emlékezetében eggyé olvadt, egységet alkot.

Ahogy a költő, Petőfi Sándor mondta:

Hazánk szentje, szabadság vezére,
Sötét éjben fénylő csillagunk,
Oh Rákóczi, kinek emlékére
Lángolunk és sírva fakadunk!

Az ügy, melynek katonája voltál,
Nemsokára diadalmat ül,
De te nem lész itt a diadalnál,
Nem jöhetsz el a sír mélyiből.

Hamvaidnak elhozása végett
Elzarándokolnánk szívesen,
De hol tettek le a földbe téged.
Hol sírod? Nem tudja senki sem!

Valóban az 1848. április 21-én keletkezett vers szerzője és kortársai –alig száz év telt el a fejedelem halála óta- tényleg nem tudták, hogy hol nyugszanak a bujdosók. 189 évig volt érvényben az uralkodói határozat, mely Rákóczit és bujdosó társait hazaárulónak minősítette, s ezt a megszégyenítő bélyeget csak 1904-ben törölte el I. Ferenc József. Thaly Kálmán lelkesedésének és ügybuzgalmának köszönhetően sikerült 1889-ben megtalálni és azonosítani a drága hamvakat.

Kassán, a Szent Erzsébet dómban felkerestük Rákóczi és sorstársainak végső nyughelyét. Rákóczi, Zrínyi Ilona kő szarkofágjára koszorút helyeztünk...”

Ismerkedésünket Kassával, Kelet-Szlovákia gyöngyszemével a vaskos Orbán torony előtt folytattuk. E helynek is van szomorú nagykátai vonatkozása: itt ölték meg 400 éve a Káta nemzetség legnevezetesebb tagját, Káthay Mihályt. Mit is írtam erről a Tápiómenti 2 hetes 2006. december 20-iki számában:

„1607. január 12-én hajnali 5 óra tájban fegyveres tömeg közeledett a már négy hónapja fogságban sínylő Káthay Mihály kassai szállásához. A két hete elhunyt Bocskai István felkelő fejedelem udvari népéből és testőreiből álló felheccelt tömeg úgymond „népítéletet” hajtott végre szeretett uruk megmérgezésével vádolt egykori kancellár felett. A kassai Szent Erzsébet székesegyház mellett álló szégyenoszlopnál egyszerűen felkoncolták a védekezésre képtelen férfit...”

A 400. évforduló után hat évvel első alkalom volt szervezett nagykátai csoport részéről ez a mai megemlékezés. Idegenvezetőnk megmutatta a 42. számú házat, mely 1600-tól volt hét évig szállása az ártatlanul megvádolt és meggyilkolt politikusnak. Koszorút nem tudunk a magyar történelem neves személyisége emléktáblája alá elhelyezni, ugyanis a korabeli állapotokhoz viszonyítva erősen átalakított palota falán nem volt semmilyen tábla. A legnagyobb Káta nevű település, Nagykáta talán kezdeményezhetné az emlékéllítást. Mellesleg az egykori kancellár büszkén viselte a nevében a „Csekekátai” előnevet, mely egykoron a mai Nagykátát jelölte.

A város centrumának számító orsó alakú főter házai legutóbbi látogatásom óta jól látható változáson mentek át. Az egykoron szürke, málló vakolatú paloták színes homlokzata engem is meglepett. Az a tény, hogy Kassa pályázik az Európa kulturális fővárosa címre, sok mindent megmagyaráz.

Megújult az egykori premonstrei templom és rendház is. Itt nyugszik II. Rákóczi Ferenc nagyanyja –Báthori Zsófia- és apja: I. Rákóczi Ferenc. A két zömök tornyú templomhoz kapcsolt egykori rendháznak egykoron neves vendégei voltak: Mátyás király, Bocskai István, Bethlen Gábor, a Rákócziak. A felső-magyarországi vezérlő főkapitányok székháza később jezsuita iskola, majd 1657-től egyetem lett. A templom csodálatos korabarokk milliójét –melyben II. Rákóczi Ferenc gyakran hallgatott misét- sajnos csak egy üvegezett ajtón keresztül tudtuk megcsodálni. Káthay Mihály –mint Bocskai legbensőbb bizalmasa- gyakran tartózkodott az épületben, a fejedelem szállásán.

Az egykori városfal maradványával, a Hóhér-bástyával épült egybe 1906-ban II. Rákóczi Ferenc rodostói házának másolata. Az előtte álló fejedelem egész alakos szobra pár éve a 300. évforduló jegyében készült el. Az impozáns emlékmű előtt elkészítettük második „hivatalos” csoportképünket, s maguk a kirándulók is megörökítették magukat a fejedelem „társaságában”. Az emlékház a középkori Kassa leleteivel, az 1906-os országos újratemetés dokumentumaival, a bujdosók törökországi szállásáról származó tárgyakkal emlékezetes élményt jelent minden idelátogató magyarnak. Nem lehet meghatottság nélkül szemlélni a fejedelem keze munkáját dicsérő székét, a konstantinápolyi sírból származó leleteket.

A Miklós-börtön sajnos zárva volt, az itt berendezett várostörténeti múzeumba invitáltam volna még csoportom tagjait. A Rodostó-ház megtekintése után másfél óras szabad program keretében lehetett további nevezetességeket megnézni, a szombaton is nyitva tartó nagy áruházakban szuvenírt vásárolni.

A színház előtti parkban megtartott névsorolvasás után közösen indultunk az állomás felé. Útközben megcsodáltuk a velencei gót stílusban, 1903-ban épült Jakab-villa látványos épületegyüttesét, melyen fekete bronztábla hirdette, hogy ez volt Benes szállása 1944-45-ben. Itt született meg tehát a magyarok kollektív jogfosztottságát kimondó kassai kormányprogram, annak részeként un. benesi nyilatkozat.

Hangulatos parkon keresztülvágva érkeztünk a kassai pályaudvar főépülete elé.

Ennek a pályaudvarnak is van nagykátái „vonatkozása”. 1944. júliusában a Nagykátáról elindult 600 zsidó deportáltat tartalmazó szerelvény itt váltott kísérő személyzetet: a magyar csendőroket itt cserélték le az SS őrségre. Pár óra múlva ez a szerelvény gördült be Auschwitz-Birkenau ipari vágányára, s megkezdődött Mengele doktor szelekciója...

Hazafelé tartó négy órás utunk már nem tartalmazott érdemleges látnivalókat. Ez az időszak jó alkalmat szolgáltatott arra, hogy mindenki átnézze digitális fényképezőgépe felvételeit, szelektálja-formázza az így megszerzett maradandó élményt.

Köszönjük a Tápiószelei Természetbarát Klubnak, annak vezetőjének: Lipák Istvánnak, hogy lehetővé tette a felfedező gyerekek számára is a nagyságos fejedelem emléke előtti tisztelgést, a „Rákóczi-évek a Tápió-mentén” mozgalomunk befejezésének egyik méltóságteljes programjának megvalósítását.

Basa László

Megjelent 49 felvétellel a tapiokultura.hu online újságban 2011. április 25-én.

/kossuth94.5mp.eu

Rákóczi fái

Valamennyien hallotunk már Rákóczi itt-ott fellelhető *fáiról* - talán láttunk is egyet-egyét - melyek száma a leginkább kedvelt szent ereklyék számosságával vetekszik. Annyi eltéréssel, hogy egy-egy szentnek csak két szárcapocsontja volt, míg Rákóczi akár több fa alatt is állhatott (volna). A Fejedelem kora kitűnően alkalmas a fa amúgy is mitikus jelképének felerősítésére. Ugyanis elég messze van időben ahhoz, hogy egy már akkor is állott, mára matuzsálemmé nemesedett példány kellő tiszteletet váltson ki akár a hagyományörző helybéliekben, akár a mindenre oly fogékony turistákban. De mint látni fogjuk, nem is kell ahhoz annak a fának matuzsálemnek lennie. *"Rákóczi fája"* ugyanis elsősorban néprajzi fogalom, de mint minden régi dolognak, van történelmi aspektusa. Ezeket járjuk most kicsit rendhagyó módon idei nyári körsétánk során körbe.

Ahhoz, hogy egy tekintélyes méretű bármilyen fa (az 'alkalmas' fajtákról majd külön) *"Rákóczi fájává"* váljon, nem kellett, hogy a vezérlő fejedelem járjon is alatta, megpihenjen, netán lovát is hozzákösse. Ahhoz elég az "istenadta nép" kitaszítottság-, üldözöttség-érzete, akár társadalmi, akár egyéni érzület ez, mely lényegében a népköltészet visszatérő motívuma, jól érzékelhetően Balassinál is, vagy a [barokk virágénekekben](#), de már korábban Janus Pannonius ([Egy dunántúli mandulafáról](#)), majd a későbbiekben Csokonai ([A Magánossághoz](#)), Ady költészetében ([A Hortobágy poétája](#)) is jelen van.

S üldözöttek, kitaszítottak (magánosnak) lenni e kies hazában - jó. Mert a magyar néplélek szomjúhozza a fájdalmat (*"veréshez szokott fajta"*), s abból támad elő a *'legkisebb fiú'*, hogy beváltsa álmait (többnyire hendikepből, de ez már más téma lenne).

"Ha van Isten, földtől a fényes égig
Rángasson minket végig.
Ne legyen egy félpercnyi békességünk,
Mert akkor végünk, végünk."

Szóval az üldöztetés 'megélése' az nekünk fekszik. Ez elől meg tudunk szökni, /lemerülni, kibekkelni/ stb. Ismerős az a vicc, mikor egy tájképről - mondjuk álljon itt illusztrációként id. Markó Károly Visegrád c. képe, mert arról

egyértelmű, hogy mit ábrázol -

szóval a festményről megkérdezik, hogy mit ábrázol, s jön a válasz: II. Rákóczi Ferencet üldözik a labancok.

- De a képen nincs senki !

- Igen, mert Rákóczi már elment, a labancok meg még nem értek ide.

Rákóczi nem egyedüli kitüntetett személy, akinek fát 'tulajdonítanak', de mivel ez nem elsősorban róla, személyéről, hanem a korról és a közgondolkodásról szól (azaz eszmetörténeti vonulata is van a névadásnak), ő az, aki a leggyakoribb, mikor egy-egy kitüntetett fa nem *kopjafaként*, azaz nem sírjelként, nem a *"magyarság harcias, elveiért a végsőkéig kiálló, büszke nemzeti karakterének analógiájaként"*, a *"nemzeti tragédia szimbolikus megfeleltetéseként"* szerepel, hanem ellenkezőleg, a *"társadalmi interakció és kommunikáció jelképes helyszínéeként"*. Mert *"a fejedelemtől szóló néphagyományban, elsősorban Szabolcs-Szatmár-Bereg és Zemplén vidékén gyakran megjelenik a Rákóczi- és kurucfajmotívum mint Rákóczi emlékhely (ott jártának emléke; Rákóczi fája; földbe szúrt és kirügyezett nyárs, lovaglópálca, bot; fordítva elültetett fa; csata emlékére ültetett fa; fa, ami alatt megpihent stb.)"*. Ugyanis a "magyar néphagyományban nem sok olyan személyiség van, aki – a szintén Habsburgok ellen forduló Kossuth mellett – ilyen gazdagsággal maradt volna meg, és a történelmi emlékezet úgy őrzi személyét, mint aki először fogta össze a magyarságot a szabadság nevében" (megfogalmazások [innen](#)).

Ha pedig már a névadás elterjedésekor is már kellően öregnek számított egy-egy ilyen matuzsálem, akkor még messzebbi időkiig nyúlt vissza a "közösségszerző emlékezet". Így van Árpád vezérnek fája (**Hédervár**), de Mátyás királynak is (**Bajmóc**). (A posztban a későbbiekben sorba vesszük, kinek hol milyen nevezetes fája áll.)

Némileg levesz a vezérlő fejedelem (és fejedelmi elődei) nimbuszából az, hogy nem csak neki van/lehet *"fája"* a magyar nyelv szokásában, mert számos dülő-elnevezés létezik - másokról, közszemélyekről is, mivel hangsúlyosan el kell különíteni a fent bemutatott módon a szimbolikus névadást a történeti helynevek kialakulásának egyéb (profán) formáitól. Így létezik "Császár fája", sőt Lukács-fája (mindkettő Berkesz, Szabolcs), "Bán fája" (Eszeny, Szabolcs), "Csaldos fa" (Mikola, Szatmár), "Márton fája" (Gyulaháza, Szabolcs) is. Utóbbiról érdekes megállapítást tehetünk, ugyanis a közös emlékezet Rákóczinál korábbi időre, egész Zsigmondig 'emlékszik vissza'. Eme "Márton fája" ugyanis egy Zsigmond korabeli nyírsági lázadás egyik vármegyei bandérium által elfogott 'főemberének', bizonyos Márton nevezetűnek az akasztási helye volna az azóta toponimává nemesedett helyszín. A történet ott sántít, hogy a pallosjog idejében kevésbé valószínű az akasztás, mint 'elkövetési mód', mindenesetre a szóhasználat szerint a domb hosszú ideig vesztőhely volt. Az azonban érdekes megállapításra vezet, hogy mely vidékeken volt hagyomány a kultikus szimbólumok toponimává alakítása, s az is egyértelmű, hogy a hédervári (Khuen-Héderváry) és a bajmóci (Pálffy, pláne!) kastélyok udvarán nem rebellis 'hazaárulóról' neveztek el öreg fát, hanem a magyar történelem korábbi vitéz korszakaiból. Ebben is látszik a névadás indíttatásának eltérő eredete.

Azt látjuk tehát, hogy túllép ez a kérdés Rákóczi korán, mert őt megelőzően jóval régebbi időkből is számtalan fát őrzi a közös emlékezet, s tart nyilván az utókor. Kőrösánkat a soproni Nyugat-magyarországi Egyetem (korábban Erdészeti és Faipari Egyetem) által nyilvántartott fák [adatbázisa](#) alapján járjuk be. Először tekintsük át a leggyakrabban 'felmerülő' fafajtákat (hogy egyáltalán magas kort élnek meg.), majd futó statisztika következik, még mindig a nevezetes fák nélkül, általános tendenciákat kutatva.

1. **kocsányos tölgy** (*quercus robur*) "A kocsánytalan tölgy a domb- és hegyvidékek, a kocsányostölgy elsősorban a sík vidékek fafaja. Különleges sajátossága, hogy ártéren, homokon és sziken egyaránt megtalálható. [...] Elérheti a 40, sőt az 50 m-es magasságot is, hazánkban azonban inkább csak 30 és 40 m közötti példányok vannak. Szabad állásban rövid törzset és földig boruló hatalmas félgömb alakú koronát fejleszt [...] 18-20 m mélyen is megkeresi a talajvizet.

2. **Nagylevelű hárs** (*tilia plathyphyllos*) "30–40 m magasra nő. Koronája fiatal korában szép kúpos, később boltozatosan magasra tör. Sudara szétágazik, ágai meredeken felfelé állnak, de a korona alsó részén a fa idős korában lehajlanak.[...] A szinte talaj nélküli törmeléklejtőkön nemcsak szétterpeszkedő, a felszínen kígyózó gyökerei tartják meg, hanem lehajló ágai is meggyökeresednek és ágtörzssé fejlődnek; így akár már egy-egy fa is kisebb ligetté fejlődhet."

3. **Fehérmáyár** (*populus alba*) "40 éves korban elérheti a 30-35 m magasságot és az egyméteres törzsátmérőt. Gyors növekedése ellenére több száz évig él." Emellett a szürkenyár (*populus canescens*) is - mint látni fogjuk - szép példányokat ad.

Az **akácfa** (fehér akác, *rubina pseudoacacia*) ellenben nem. "Fiatal korában rendkívül gyorsan növekszik s a törzshajtások rohamosan fejlődnek.[...] Igen magas életkort az Akácfa nem ér el, 40-50 éves kora után csekély gyarapolást mutat és 100 éven túl élő fák a ritkaságok közé tartoznak. Az Akácfa a hegyes éghajlatot nem kedveli, hanem a délibb fekvésű dombvidék s a síkság fája;..."

A már kihalt és borostyánnal felfuttatott Tessedik Emlékfa

A Bábolnán a ménesbirtok udvarán álló akác pontos korát ismerjük, az **idén 300 éves fát** kőtábla jelöli. "Az akác magvait 1710-ben É-Amerikából hozták be, hazánkba akkor ültették ezt a fát, amit az ország legöregebb akácaként tartanak számon." felirattal. Hasonlóan híres akác a szarvasi Tessedik Emlékfa, melyet 1790-ben ültetett Tessedik Sámuel (1742-1820), aki nagymértékben járult hozzá az akác magyarországi meghonosításához, részben a megfogyatkozott faállomány pótlása, részben az Alföld futóhomokjának megkötése érdekében.

A soproni egyetem adatbázisáról pár szóban: Az eredeti **nyitólap**ról megye, település ill. taxonok, azaz egyazon kategóriába sorolt és közös gyűjtőnévvel ellátott fajcsoport szerinti alfabetikusan leképzett rész-adatbázisokba lehet átnavigálni. Ezeket összegyűjtöttem, rendszereztem, s néhány érdekes megállapítást tennék, azoknak, akik szeretik a statisztikát - aki nem, az "ugorgyon" - ígérem, csak olyanról írok, ami érdekes lehet. A teljes adatbázis 4110 elemű, mely tartalmaz ugyan néha 'kézzelfogható' kettőződéseket (a hédervári Árpád-fa 2x szerepel, egyszer 700, egyszer pedig 650 évesen), szempontunkból nagy előnye, hogy nem csak Magyarországról, hanem a magyar lakta területekről, azaz a magyar történelem némely ismertebb helyszínéről (ahol persze van 'említésreméltó' fa) nyerhetünk információkat (pl. Bajmócnál lesz ez hasznos, ill. a Rákóczi 'bejárta' területeknél). 10 db 10m-t meghaladó kerületű fát említ, ezek közül egy, az alább említésre kerülő debreceni (igaz már elpusztult) fa a listavezető a maga majd 20 méterével, majd a szintén külön kezelt bajmóci a maga 12,5 m-es kerületével. Épp lemarad az a 992 cm-es zsenyei kocsányos tölgy, amit 300 évesnek, s "alig élőnek" mond, mely azonos a 2006-ban elpusztult "ezeréves" kocsányos tölgygel, melyet addig a legidősebbnek tartottak (így a 300 év kormeghatározás bizonytalan), bár csak 23 m magas volt, szemben a 23-nál nagyobb, azaz legalább 24 méteres fák közül 1392-t tartalmaz az adatbázis. Ebből is látszik, hogy nem a méret a lényeg.

Kor szerint az évszámmal megbecsült fák közül a 3 db 700 évesnek mondott szerepel, ezek között a bajmóci hárs, a dunaremetei fehér fűz és a hédervári Árpád-fa (mindről lesz szó). 500 évesként szerepel Bocsföldén és Nagykutason egy-egy szelídgesztenye (*castanea sativa*), jellemző, hogy az első 10-be 450 éves becsült életkorral lehet bekerülni, s 380 éves kor a belépő az első húszba. A poszt témája szempontjából fontos, legalább 310 éves kor (az 1700-hoz viszonyítva) a 47. helyre elég, azaz Rákóczi feltételezett fái igencsak kiszorultak az élmezőnyből.

Érdekes, hogy itt a kor nem jár jelentősebb mérettel, az első 10 fa között 1 db 32 méteres van, a többi jellemzően 20-25 m közötti. Ezzel szemben a legmagasabb - fajtaadottság miatt - többnyire a fehérnyár (*populus alba*) a maga 50 méterével - a szigligeti kínai júdásfa (*cercis chiensis*) 112 m-es és a büdöskúti ciprus 79 m-es adata valószínűleg elírás (11,2-t és 7-9-et feltételezek) -, de 40-45 méteresből is több tölgy van a maguk 5,5-6 méteres kerületükkel. Visszatérve a kerületre, Döbrögi jut eszembe, meg Matyi (mint talján építőmester) a maga 4 öl igényével ([részlet a rajzfilmből](#) 3:30-nál kezdődik az erdőjárás, a konkrét faátültetés manőver pedig 6:50-nél.)

Nevezetes fák

Debrecenben állott 1960-ig egy szürkenyár (*populus canescens*), mely az ország legnagyobb fája volt, míg villám nem sújtotta. 40 méteres magasságával 1980 cm, azaz majdnem 20 m, kerületével szélesebb fa volt, mint az elpusztulása után helyébe lépett zsenyei.

Bajmócon (Bojnice), nem is Magyarországon van (Trencsén), egy [nagylevelű hársfa](#) (*tilia platyphyllos*), a várkastély bejáratának közelében, melyet Mátyás király fájának is neveznek. Kerülete 1250 cm, azaz 12,5 méter, de ez esősorban a képen is jól látható föld közeli terebélyesedésének, szétágazásának köszönhető.

"Mátyás király fája" Bajmócon (Bojnice) a vár udvarán

A **dunaremete**i 28 méteres fehér fűz (*salix alba*) kerülete 635 cm (azaz az átmérője 202 cm), a maga 700 évesnek becsült korával jelenleg az egyik legöregebb fánk (a bajmóci hárssal és a hédervári tölgygel együtt).

A **hédervári** tölgynek, Árpád fájának is [önálló története van](#). Bár a fa pontos kora nem meghatározható (az évgyűrűket megette az idő), mindenképpen az egyik legidősebb magyarországi fának tartják a szakemberek is. 760 cm-es kerülete, 21 méteres magassága elmarad az említett bajmóci matuzsálemtől. A **zsenyei** 'ezeréves' kocsányos tölgy 2006. évi végső elhalása után a hédervárit tekinti a szakma a legöregebb magyarországi fának.

Héderváron áll ugyanakkor az a 10 m magas Kont-fa is (fehér nyár, *populus alba*) melyet ugyan csak cc. 300 évesre becsülnek (kerülete 384 cm), de amely sokadik hajtása az Az eredeti fának az volt a [legendája](#), hogy a tatárjárás idején Moson vármegye e fa alatt tartotta meg egyik gyűlését. Annyi a történet szépséghibája, hogy bár valamikor e kastély parkjának területén találkoztak Győr és Pozsony vármegye határai, de nincsen olyan oklevél, amely igazolná, hogy valaha Moson vármegye területén állt volna, vagy, hogy a vármegye területe idáig ért volna.

Kont-fája a Khuen-Hédervár kastélykertjében

A Kont emlékhely télen

A II. katonai felmérés kataszteri térképén ([innen elérhető](#)) megtekintjük Győr vármegyét (oda tartozott akkor Hédervár), azon beazonosítható maga a Kont fa (bátran fel kell telepíteni a szoftvert, amire felhív a kataszter). Mivel modern világunkban ismerjük GPS koordinátáit (47.8323 / 17.4577) és [térképe is adott](#) - sőt az Árpád fáé is -, azt műhold 'üzemmódban' könnyen összehasonlíthatjuk a megfelelő kataszteri térképpel (azon is van koordináta jelzés, bár némileg más értéket mutat: 47.49'51" / 17.27'13", a 19. sz. szelvény a kastély és az ún. Pimpinellás kert között a francia kertben). Tessék, máris ugrottunk vagy 300 évet. Hol van Däniken?

Komáromban az Erzsébet szigeten a hajdani Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság javítóműhelyének udvarán állott 1936-ig az ún. nagy-fa, mely nyárfá 40 méter magas volt, 786 cm-es kerületét 5-6 ember tudta körbefogni. Egyedülálló benne az is, hogy ellentétben társai zömével nem elpusztult, vagy elaggott, hanem kivágták. Korát akkor 350 évesre becsülték. E fához is kapcsolódik vármegyegyűlés emléke (rendszeresen), s az az egyedi "hőstett", hogy a vármegye nemesi 1790-ben e fa alatt égették el II. József halála után (a bátrak) a kalapos király földmérési rendeletét. Mint oly sok felmérésben, itt is egy esetleges adóztatás (mint központi bevétel) lehetőségét kívánták számba venni, a tervezhetőség érdekében. A földmérés folyamata és sorsa az alábbi [történeti összefoglalóban](#) leírtak szerint zajlott:

"1786-1789 II. József elrendeli a földvagyon minősítését, felmérését, a földadó kivetése érdekében. A munka 1786-ban elkezdődik, a felmérés házszámozással és népszámlálással kezdődött, mely kiterjedt a nemesek tulajdonában lévő házakra is. A házszámozást követte a felmérés, községenként és dülönként un Fassionális Tabellákba jegyezték be a parcellákat, a tulajdonosok nevét, házszámot, a művelési ágat, területszámításhoz szükséges méreteket, a margón az egyes parcellákról ábrákat is készítettek. A terület mértékegysége a kataszteri hold volt. Kilenc művelési ágat különböztettek meg, pl. szántóföldek, több év alatt egyszer művelhető szántók, halastavak, rétek, kertek, mezők, és havasok, tövis bokrok, szőlők, erdők. Az ingatlanok jövedelmét tulajdonos bevallása és ellenőrző bizottság becslése alapján átlagos értékben állapították meg az 1773-1782 közötti 10 éves időszak figyelembevételével. Munkálatokat négy év alatt fejezték be és 1789. november 1-én lépett hatályba. A cél az volt, hogy a földtulajdonosokat kell rendi állásukra tekintet nélkül megadóztatni. II. József halála után a nemesi vármegyék visszanyerték önkormányzatukat, ezt követően a földmérés adatait megsemmisítették, ezután ismét visszaállt a régi adózási rendszer. Mai értelemben vett földmérés ebben a korban nem volt, mert az ország területét ábrázoló részletes térkép katonai titok volt."

S most konkrétan Rákóczi fáiról

Visszatérve a konkrét "Rákóczi-fák"-ra, a **balatonakarattyai** 1967 óta halott, átmérője 750 cm. Ahogy a kihelyezett tábla hirdeti, ez volt a Balatonfelvidék legöregebb szilfája, Eötvös Károly szerint már az 1532-es kenesei (rész)országgyűlés idején létezett. A néphit szerint Rákóczi hozzákötötte a lovát.

Ordas (Bács-Kiskun):

A temető mellett 15 m magas [kocsányos tölgy](#) (quercus robur), 150 cm átmérőjű, 471 cm kerületű, fejlett lombkoronával, kora kb. 380 év. Még a [II. katonai felmérés térképén](#) is rajta van, jobbra a Dunapataj felé vezető úton a településen kívül (Dózsa György úton, a temető előtt)

Rákóczi fája Ordason

Károlyfalva: Egy Sárospatak melletti faluról van szó, melyet Rákóczi száműzetése után telepítettek be, így a névadás egy németajkú közösségben történt, külön érdekességként a jelenségnek. A Hosszúhágón álló fa Vágáshuta felé, az országos kék túra vonalán [áll](#), ezt lehet többen láttatok.

Parádfürdő: A kocsánytalan tölgy kerülete a tónél [meghaladja a 7,5 métert](#) (ezzel már tudjuk, hogy a középmezőnyben van),

Romhány: Egy mintegy 20 m magas, 250 m törzskerületű török mogyorófáról (*corylus colurna*) van szó,

amely 300 évesnél feltételezhetően több, s külön érdekesség, hogy tőle nem messze, a Lókos-patak völgyében 'folyt' a romhányi csata, a Rákóczi-szabadságharc egyik jelentős (sajnos vesztes) csatája.

"A szájhagyomány úgy tartja, hogy II. Rákóczi Ferenc fejedelem az itteni kápolnától irányította 1710. január 22-én a Lókos mentén zajló ütközetet, és ennek emlékére ültették a török mogyorófát. Mások szerint az akkor már terebélyes mogyorófa alatt állott a fejedelem sátra. Ez az utóbbi feltevés nem valószínű, mert januárban nem szükséges fa alatt felállítani a sátrat, ahonnan kifejezetten rossz a rálátás a harc területére. A feljegyzések szerint Rákóczi táborának egy része a Géczi család majorja és a Prónay-kastély között, Bercsényi Miklós tábora a Petres-dűlőben, Felső-Bodony és Alsó-Bodony között foglalt helyet. Ilyen felállásban elképzelhető, hogy a fejedelem a törökmogyorófa közelében helyezkedett el. A fa eredetét illetően olyan legenda is él, hogy a fejedelem egy rodostói látogatójával, azzal a megbízatással küldött haza egy facsemetét, hogy azt ültesse el az utolsó magyarországi csatája színhelyén." [Forrás](#)

Bácsborsód egyenesen 3 Rákóczi fával rukkol elő. A mintegy 350 évesnek becsült fák a település címerében is megjelennek (olyan fontosnak tartották régről a helyiek).

Nagykőrös A nevezett Rákóczi fa 20 m magas, kerülete 564 cm, az örkényi út mentén áll. (korát az adatbázis nem tartalmazza, egyes helytörténeti írások 600 évesnek mondják. Ennek az ellent, hogy a város területén álló további kocsányos tölgy közül egy 400 évesnek mondott, s nagyjából azonos kerületű (571 cm) fa 6 méterrel magasabb. Nagykőrösön számos 4,6 méteres kerületet meghaladó tölgy áll, ezek közül az egyiket Széchenyi faként nevezi a néphagyomány.

A Bars vármegyei **Zselíznél** (Želiezovce) az Eszterházy kastély körüli birtokhoz tartozó erdőben egy 1903-ban kb. 800 évesre becsült tölgy állott, melyet Fakastélynak is neveztek. Kerülete oly terjedelmű volt, hogy a belsejében álló asztal körül 12 ember foglalhatott helyet. 1930-ban sajnos villámcsapás pusztította. A település kapcsán a jelenlegi helyismereti adatok egy 200 éves, mint Szlovákia legmagasabb, 24 m magas védett tiszafáról szólnak. Ez a Zselíz nem tévesztendő össze az Abauj vármegyei Ziliz, korábban **Zselic** településsel, mely ideát van ma is, ahol két öreg tölgy áll egyikük 500 évesnek becsült a soproniak szerint (a helybéliek szerint ezerévesnek mondott). No ez "tényleg" olyan lóhózzákötös Rákóczi-fa - szintúgy a helybéliek szerint.

Az érmelléki hegyek alatt, a bihari **Dédán** állott valaha egy Rákóczi szőlő-birtok (az érmelléki borvidékről a nagybócsai Sárközy-család adott életszakasza kapcsán [irtunk](#)), mely a szabadságharc után Károlyi birtok lett, s ezen állott egy fa, melyet a helyiek Rákóczi fájaként tiszteltek, s mely alatt búcsúzott el a köznyelv szerint a fejedelem 'jobbágyító!'

Sajnos a Rákóczi fák szinte valamennyije igen rossz állapotban van, kevés az esély, hogy újabb 300 év múlva az ország legidősebb fái közé lépjenek. Jelentőségük nem is állagukban, egyes egyedeinek történetében van, hanem abban a társadalomszociológiai jelenségben, ami egyáltalán 'éltre hívta' őket.

Hogy konkrétan milyen konkrét történelmi eseményeknek lehettek tanúi.

Bizonyára látták az 1831-es kolerajárvány áldozatait (az ordasi mindenképpen), aztán látták az 1848-as összeírt nemzetőrök táborba vonulását, s megannyi helytörténeti jelentőségű eseményt, amelyeknél a családfakutatók oly nagy szeretettel időznek el, s elemeznek a részletekig, hiszen azok a számukra a legfontosabb történelmi pillanatok voltak, mikor "ez és ez az ősom ezt meg ezt csinált." Az említett fák (a jó időben már adott, s ha jó helyen is álltak (állnak), akkor a velünk élő (élt) történelem nagy tanúiként néznek le ránk, az utókorra.

http://toriblog.blog.hu/2010/08/13/rakoczi_fai

Mikes Kelemen: Törökországi levelek

41

Rodostó, 9. szeptember 1721.

Szép dolog a háládatlanság, már egynehány levelemre nem vehetek választ, mégis kéd panaszolkodik, a' rendes dolog. Ennekem kellene kigyót, békát kiáltanom kédre, mégis kéd ír olyan haragos és tüzes levelet nekem, hogy ugyan szikrázott, amidőn olvastam. Megharagutt Hérmán, kövér ludat kíván. Ne haragudjunk, édes néném, kéd is felejtse el, én is elfelejtem. De lehetetlen, hogy meg ne írjam, amit gondolok, ha szinte újontában fellobbasztom is azt az édes haragot, mert egész gyönyörűség nékem a kéd haragos levelit olvasnom. És olyan formában tud kéd panaszolkodni és pirongatni engemet, hogy még annál inkább kellene kédet szeretni, ha lehetne. Édes néném, azt már régen tudja kéd, hogy Bercsényi úrfi innet elrepült hajón még juliusban. Viszen magával mintegy háromszáz katonát, annak a fele magyar, de a más fele Isten tudja hányféle nemzet; talám magok sem tudnák megmondani.

Elég a', hogy már néki régyimentje vagyon, akinek pedig ott regyimentje vagyon, a' már az előmenelteknek az első grádicsára lépett, főképpen az idegenek közül.

A kis Esterházi is elment, akinek is az atyja már egynehány holnapja, hogy itt vagyon; én azt mondom, feleségestől, mások azt mondják, hogy nem feleségestől. A mi papjaink azt mondják, hogy az Esterházi úrnak úgy vagyon a házassága, valamint a samaritána asszonyinak, akinek azt mondá a Krisztus: hídd ide az uradot. Az asszony megvallá, hogy nem volna ura, mert akivel akkor lakott, nem vala valóságos ura. Azért a papok is azt mondják, hogy Eszterházi úrnak nem valóságos felesége az, akivel lakik. Csak egy-két szóval megmondom kédeknek, hogy miben vagyon a dolog. Eszterházi úr ebben az országban jövéen a több urakkal Lengyelországból, a felesége mellett volt egy lengyel leány, akit egy tót nemesember szolgájának férhez adta. A felesége meghalván, és a lengyel asszonyra igen vágyván, erővel-é vagy jó kedviből, nem tudom, de az urától elválasztatta, és azután papok előtt megesküdvén véle, magának elvette, és azolta, mint házasok, úgy élnek. A mi papjaink mind az elválasztást, mind az elvételt az egyházi törvénnyel ellenkezőnek tartják. Azt a papok lássák, ők ahhoz többet tudnak nálamnál. Én azt nem vizsgálom, jó-é, nem jó-é a házasságok, elég a', hogy az időt eltöltöm nálok, ők lássák a többit. Az asszony elegendő szép, igen szép termetű, ifiú, és a mulatságot szereti; nekünk ilyen kell az unadalmas Rodostóra. A lengyel táncot eljártam már egynehányszor véle, magyarul is tud keveset. Azt elmondhatni felőlle, hogy emberségtudó asszony, és el nem unom magamot, amikor véle vagyok.

Azt tudja meg kéd, hogy Forgács úr elhagya bennünket: nem tudom, ha az idevaló lakást unta-é meg, vagy Bercsényi úrral nem lakhatott egy városban. Lehet, hogy mindenik okozta az elmenetelét. Lengyelországban akar lakni. Nekem úgy tetszik, hogy illendőbb lett volna a többivel itt szenvedni, mivel semmi rövidsége nem volt. De ki-ki a maga kádjáról dézmál. Az elmúlt holnapban mi ismét a savanyúvíznél voltunk; úgy látom, hogy mindenkor elmegyünk oda annak idejében, én ugyan nem bánom, mert mégis telik az idő. Ugyan időtöltésért is ment volt a fejdelem egy török úrhoz, aki kérte vala a fejedelmet, hogy menne hozzája, mivel ott igen szép vadászóhelyek vannak, a jószága öt mérföld ide. De csak két nap maradhattunk ott, addig is a sátorok alól ki nem búhatott az ember a sok eső miatt. Sohasem láttam volt bialokkal halászni, csak ott. A ház mellett egy tó lévén, abban vagy húszig való bialokot hajtottak, és azokkal egészen felkevertették a tót, és a sárból a kezekkel vonták ki az emberek a sok halat, nem lehetett úszni a szegény halnak a sáros vízben, török halászat. Én valami itt történik, mindenekről számot adok kédeknek, csak ne haragudják kéd, és csak az egészségre vigyázzon. Többet is írnék, de ebédre dobolnak, és a hajós megindul ebéd után. Azért maradok és leszek a kéd legkedvesebb és drágább atyjafia.

42

Rodostó, 20. november 1721.

Úgy tetszik, hogy már ennyi lakásunk után ebben a városban bővebben írhatok kédeknek a lakosiról és a szokásiról, úgylis nincsen egyebet mit írnom. Azt már egyszer megírtam, hogy négyféle nemzetség lakja a várost: görög, örmény, török, zsidó, és hogy nagy kereskedés vagyon itt, mind földön, mind tengeren; némelykor háromszáz szekér bójó a városban, e' pedig gyakorta történik, főképpen ősszel és csaknem mindennap. Itt amit a szekereken hoznak, hajókra teszik, és Constancinápolyban viszik.

Tengeren is ide sok hajók jönnek, akik mindent hoznak. A lakosokról azt mondhatom, hogy a török lakos itt felesen vagyon, és csendességben élnek, legjobb eledellel is élnek, és külön laknak a keresztényektől, mert itt mindenik nemzetség külön-külön résziben lakik a városnak.

A város csak egy, de négy részben vagyon, és nem elegyednek esze, és amidőn pestis vagyon, ritka, hogy mind a négy nemzetség között volna; némelykor csak a törökök között vagyon és másutt nincsen, némelykor csak a zsidók között, a görögök vagy csak az örmények között.

Mind a négy nemzetségnek egy bírójok vagyon, aki török; e' csak három esztendeig lehet bíró, némelykor addig is leteszik. De mindenik nemzetségnek vagyon különös bírójok, akik folytatják a dolgokat a kadia előtt (azaz a török bíró előtt). Itt a kadia csakhamar felépül, noha ő is sok pénzen veszi meg a bíróságot, és amint ő ítélt, annak úgy kell lenni, ha igazságtalan is az ítélet. Példának okáért, ha városi tolvajt fognak meg, arra olyan ítéletet teszen, hogy fel nem akasztják ha fizethet néki, de ha nem, abban bizonyos lehet, hogy meghosszabbítják a nyakát. Itt pedig akasztófa, se hóhér nincsen, hanem akármely bolt eleiben felakasztják egy szegre a piacon, és a jancsár, akit megkaphat az utcán örményt, zsidót, görögöt, annak fel kell akasztani. A kadiának itt mindenért kell fizetni, ha valaki építeni akar, a szabadságért fizetni, a temetésért, házasságért mind fizetni kell, hogy a gyapotat és a szállót megszédhessék, fizess, hogy ki-ki a maga borát árulhassa, azért fizetni kell, ha csak tele hordót akar is megkezdeni, fizetni kell, az új bort nem szabad addig árulni, amég nem fizetnek. A kadia meggondolja magát, egy órában a korcsomákat mind bészaratja, akkor fizetni kell, hogy kinyithassák, egyszerűen csaknem mindenért kell fizetni. Azt mondhatná kéd, hogy az ezrekre megyen. Való, hogy sokra megyen, de nem megyen olyan sokra, mert a temetésért, házasságért ki öt polturát, ki tizet, ki egy tallért ad, amint már bírja magát, aki szabadságot kér a szedésért, borárulásért is ahhoz képeset fizet, amint már sok vagy kevés szölleje vagy bora leszen. De mindezekre nem kell azt mondani, hogy a lakosokat nyomorgatja a török, mert ha a magáét megadja, azután csendességben marad, és csendesebben, mint nálunk. És amicsoda kevély nép a görög, ha úgy nem bánnának véle, idegen nem lakhatnék közöttök, mi itt meg nem maradhatnánk, ha a törököktől nem félnének.

De a botozástól félnek, mert legkisebb panaszért is a kadia száz pálcát veret a talpán, ha ezekkel bír is, és meg azonfelyül fizetni kell, azért hogy kétszázat nem csaptak rajta.

A görögök sokkal jobban élnek, mintsem a mi örményink, akik között lakunk, de nem is olyan munkások, mint ezek, se nem olyan gazdagok. Nem is csuda, mert az örmények igen rossz ételekkel élnek. Már ebben az holnapban bialokot ölnek meg, és azoknak a húsából kolbászt csinálnak, és mindenütt csak a sok kopácsolást halljuk egész étszaka, hogy nem is lehet alunni. Aztot megszárazstják, és egész esztendő által azzal élnek. Az örmény asszonyok, mikor a városra mennek, mind fekete bélletlen mentét vesznek magokra, és igen munkások. Egy rendbéli köntösnél a leányokkal többet nem adnak, se pénzt, se mást egyebet. Egy örmény a lakadalma után egy hétig vagy kettőig a feleségivel együtt nem eszik; ennek nem tudom az okát, de együtt alusznak. A lakadalmoknak pedig már nálok bizonyos idejek vagyon, leginkább ebben a holnapban házasonak, amidőn már az új bor megforrott, és a kolbászcsinálást elvégezték.

Mind a városról, mind a lakadalmokról verset csináltam, nem tudom, elküldjem-é vagy sem, mindazonáltal kédnek elküldhetem, idegennek el nem küldeném, mert nem mondhatni szép verseknek. Itt mind görög, mind örmény érsek vagyon, a zsidó népről mint mondják, itt is csak olyan a zsidó, valamint másutt. Ezek tehát azok a szép versek, olvassa kéd figyelmetességgel.

Lakunk partján a tengernek,
töltjük napját életünknek.
Annak gyakran nagy zúgását
látjuk s halljuk hánkodását.
Abban nagy halak játszanak,
örömökben ugrándoznak.
De a parton akik laknak,
szomorúan suhajtoznak.
Régen napot jöni látjuk
a tengerből, s azt suhajtjuk.
Város kies helyen fekszik,
mely a szemnek szépnek tetszik.
Constancinápolyban ha mégy,
húsz mélyföldhöz még ötöt tégy.
Szép oldalra van építve,
szőlőhegygel körülvéve.
Szépnek várost nem mondhatni,
se azt rútnak nem tarthatni.
Ez országban akárhol jársz,
de szép várost itt nem találsz.
Az élethez mi szükséges,
az itt mondhatom bővséges.

Sok százféle árut hoznak,
 mellyel boltokat itt raknak.
 Itt hajóra azt mind tészik,
 császár városában viszik.
 Itt az áer oly változó,
 amint a nép hazudozó.
 Télben délig tüzet gyúthatsz,
 délután ablakot nyithatsz.
 Nyárban délig nagy meleg van,
 estve felvedd, ha mentéd van.
 Beszélj földé jó voltáról,
 hallgass kedves lakásáról.
 A tél hideg, igen szellős,
 és amellet igen esős.
 Lakni városban kedvesen,
 arra okod éppen nincsen.
 Mert a tavaszt másutt várják,
 nagy örömmel azt suhajtják.
 Itt pediglen tölle félünk,
 ahhoz tartva közelítettünk.
 Okát annak kitalálnád,
 ha ez várost sokat laknád.
 Mert gyakran az mirigy halál
 tavasszal itt sokat sétál.
 Tavasz kezdete igen rút,
 és a vége a széptől fut.
 A nyár meleg, minden kiég,
 alig marad egy kis zöldség.
 Az ősz tehát legkedvesebb,
 azzal gyümölcs nem édesebb.
 Mit mondhatni tehát jónak,
 ha az íze sem jó bornak.
 Itt asszonyokat ha látnál,
 magadra keresztet hánnál.
 Mert mindenik egy ijesztő,
 nem különb mint egy kísértő.
 Fekete vagy zöld mentéjek,
 fedezve van orrok, fejek.
 A fejek van bépólálva,
 csak a szemek van kinyitva.
 Azt nem mondom, hogy szaladnál
 tőllök, ha vannak házoknál.
 Mert ott más köntösben vannak,
 mint mikor az utcán járnak.
 Örmény, görög lakadalmon
 ne kapj ott az vigasságon.
 A hegedűt ott rángatják,
 a füledet csikorgatják.
 Annak nincs több csak két húrja,
 melynek ízetlen a hangja.
 Soha többet egy nótánál
 azon vonni nem hallanál.
 Örmény menyasszonyt pompával
 viszik estve sok gyertyával.
 Ki templomban vőlegénnyel
 megesküszik nagy örömmel.
 Másnap menyasszonyt utcákra
 viszik házokról házakra.
 Annak fejét bétakarják,
 hogy ne lásson, azt akarják.
 Orrára könnyen leesne,
 ha segítsége nem lenne.
 Őtet kétfelől vezetik,
 öregasszonyok segítik.

**Menyasszony nagy büszkén megáll
minden háznak kapujánál.
Ott keszkenőt a nyakára
tésznek, s elég ajándékra.
Onnét elébb megindítják,
meg más háznál megálítják.
A vőlegény pillangoson
megyen előtte kardoson.
Az utcákat mind bójárván,
s elég ajándékot kapván,
viszik vőlegény házához,
hol kezdenek vigassághoz.
Egy hétig tart lakadalom,
három napig az unalom.
Mert addig a vőlegénynek,
láncon kell lenni kedvének,
csak száraz kortyot kell nyelni,
mert nem szabad megkóstolni.
Lakadalma vőlegénynek
hasznára van erszényének,
mert ki-ki ad néki annyit,
hogy elteszi annak felit.**

**Lakja várost négy nemzetség,
görög, török, zsidó, örménység.
Ez mindenik tart más vallást,
külön-különféle szokást.
Hogy lehetne ott egyesség,
ahol hitben van különbség.
Ne kívánjad ott a lakást,
se sok ideig mulatást,
ahol három napján hétnek
három vasárnapot ülnek.
Talám e föld azért tetszik,
olyan rossznak azért látszik,
hogy itt töltünk esztendőket,
sok unadalmas időket.
Minden tetszik bujdosónak
házáján kívül soványnak.
De ha Istennek szolgálunk,
úgy szent városában lakunk.
Ott nem fognak üldözhetni,
se bennünk onnét kitudni.
Ott öröke a koldusnak
olyan nagy, mint a királynak.
Uram! legyünk mi bujdosók
azon városban lakosók.**

Édes néném, ezeket csak kéd számára csináltam, mert tudom, hogy a kéd ítélőszéke előtt meg nem ítélik őket, de ha más kezéhez akadnak is, nem törődöm rajta. Ha nem szereti, csináljon szebbeket. Én sohasem voltam a Parnassus hegyén. Hanem csak azon törődöm, hogy ez a levél találja kédet friss jó egészségben. Édes néném, szeret-é még kéd? Polatéti!

<http://www.terebess.hu/keletkultinfo/mikes.html>

Idézetek a "Rákóczi évek" pályázataiból

„Üzenem a jövőbeli gyermek nemzedéknek Magyarországon, hogy tiszteljék hazájukat és becsüljék, hogy ezen a földön élhetnek. Őrizzétek meg értékeiket és emlékeiket! Beszéljétek róla úgy, mintha kincs lenne! II. Rákóczi Ferenc”

„hazádhoz, Magyarországhoz minden körülmények között légy hűséges. ... Elveid, eszméid megvalósításához legyen elég kitartásod. Ezeket soha ne add fel. Ügyelj a szép magyar beszédre, hiszen sokszor beszéded által ítélnék meg. Barátaiddal és a rászorulókkal légy jószívű; mindig segíts a bajbajutottakon. Törvényeinket mindig tartsd szem előtt és aszerint cselekedj.

II. Rákóczi Ferenc” „Legyetek hűségesek a Hazához! Legyen élő barátság közöttetek, hogy jóban, rosszban megtalálhassátok egymást! Ne féljete a nehézségektől, legyetek kitartóak és állhatatosak! Fejlesszétek anyanyelvünket és ápoljátok hagyományainkat!”

(Írj törvényeket a Nemes Ifjaknak)

„Kedves nagykátai gyerekek!

...Mikor 1704-ben Nagykátán jártam, jól éreztem magam, mert az ottani lakosok nagyon kedvesek voltak. Jólesik, hogy még ma is ápoljátok az ott jártam emlékét. Jó hallani, hogy van kuruc egyenruhátok és néhányan közületek hagyományörzők is. Remélem Ti is tiszta szívből szeretitek a hazát és mindig hűségesek lesztek hozzá. Legyetek minidig és mindenkor kitartóak és ápoljátok a szép magyar beszédet. Mindig küzdjete a Hazáért, a Haza becsületéért.

II. Rákóczi Ferenc”

„Drága ifjú barátaim!

Rodostóból írom e levelet, miközben egyik szemem sír, a másik meg nevet. Azért sír, mert nem lehetek veletek hön szeretett Hazámban, s innen e messzi országból keveset tehetek érte. S azért nevet, mert ha rátok gondolok kedves ifjú barátaim tudom, hogy a kitaposott jó útról letérni nem fogtok; nemes szándékoktól vezérelve haladtok. Szeressétek hazátokat és embertársaitokat, hogy a haza méltón legyen büszke rátok, mint ahogyan én is az vagyok. Cselekedjete mindig szívetek szerint észtől vezérelve! Tanuljatek sokat! Gondoljatek néha rám is, hátha követendő példaként szolgálhatok néhányatok számára.

II. Rákóczi Ferenc”

www.felfedezzuk.hu

A Rákóczi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós

<http://rakoczihirlevel.freewb.hu/>

Terjeszti a Kárpáti Harsona

<http://www.karpatiharsona.info>